

El Punt 15/10/2005

La Generalitat impulsarà un informe per acusar Franco de criminal de guerra

L'historiador Josep Benet presenta un llibre sobre Lluís Companys que és una vindicació de la seva figura política.

[MANUEL CUYÀS](#). Barcelona

Avui fa 65 anys que el president Lluís Companys va ser afusellat al castell de Montjuïc després d'un consell de guerra sumaríssim i d'«urgència» celebrat el dia abans. Ahir, a la mateixa hora del migdia en què, 65 anys enrere, el tribunal militar signava la pena de mort, es va fer al Palau de la Generalitat la presentació del llibre de l'historiador i polític Josep Benet El president Companys, afusellat . En el seu transcurs, el conseller primer es va comprometre a acusar formalment Francisco Franco de «criminal de guerra.» Avui se celebraran actes d'homenatge a Companys entre la indignació d'alguns partits catalans perquè el govern central ha incomplert la promesa formulada l'any passat en aquest dia de restituir la memòria del president assassinat «legalment»

el conseller primer, Josep Bargalló, i Josep Benet.
Foto: GABRIEL MASSANA

Un cop acabada la Guerra Mundial, l'any 1945, el general Francisco Franco hauria d'haver estat jutjat per un tribunal penal internacional acusat de criminal de guerra, crims contra els drets humans i contra la humanitat. Com que no va ser així, com que no va córrer la mateixa sort que els seuaços de Hitler a Nüremberg, ara hauria de ser l'hora de crear una comissió de juristes i historiadors de prestigi que elaboresin un informe rigorós i ampli sobre la realitat dels crims de guerra i la repressió de la postguerra, almenys a Catalunya. L'informe resultant seria com l'acta d'acusació que s'hauria hagut de presentar davant aquell tribunal internacional si Franco hagués perdut la guerra. Això va demanar l'historiador Josep Benet, ahir, durant la presentació del seu llibre, editat per Edicions 62. Una petició que l'autor reitera en el pròleg de l'estudi i que el conseller primer, Josep Bragalló va assumir dient que

la Generalitat impulsaria aquest procés simbòlic contra el primer responsable de la mort de Companys. Una mort qualificada per l'historiador Josep Fontana, que va presentar el llibre, com un «dels crims més monstruosos de la història de la humanitat.»

No a la revisió del procés

Per Benet, «no és procedent avui revisar la causa contra el president Companys ni contra les dotzenes de milers que existeixen contra altres persones.» La història, segons l'historiador, ja ha jutjat Companys i l'ha situat en el lloc que li pertona mentre que, en canvi, no ho ha fet prou, en sentit contrari, amb el dictador. Benet es lamenta que el franquisme i el seu inspirador siguin mirats actualment amb certa condescendència per exemple, i sense anar més lluny, per un govern d'esquerres com el que presideix Rodríguez Zapatero, el qual govern, en un acte de record recent, va posar en pla d'igualtat els combatents republicans amb els de la División Azul i els que van lluitar en el bàndol feixista.

Josep Benet reconeix que durant la guerra hi va haver actes reprobables en els dos bàndols perquè va ser una guerra civil «com totes les guerres civils que hi ha hagut al món». Però al mateix temps fa unes distincions. Mentre en de la zona republicana van sortir molts vaixells amb persones simpatitzants del bàndol contrari que volien fugir, des de la zona «nacional» no en va sortir cap i la repressió va ser monstruosa. Precisament Companys, com s'explica en el llibre i es va recordar ahir, va propiciar que moltes persones de dretes poguessin fugir, cosa que no va ser un atenuant durant el seu judici. Josep Fontana va citar el cas de Miquel Mateu, -«en Mateu dels ferros»- que va poder passar de Peralada a França. Acabada la guerra, un cop alcalde de Barcelona, Mateu va fer molts informes acusadors contra persones «desafectes al règim» i no es va immutar davant la mort de Lluís Companys, a qui segurament devia la vida.

Josep Fontana, seguint la tesi del llibre de Benet, es va preguntar quin sentit té dir, com es diu, que la mort de Companys redimeix una vida. «De què s'ha de redimir?». Contra els que van acusar Companys de poc catalanista, d'haver-se equivocat el 6 d'Octubre de 1934 o d'haver actuat en feblesa durant la guerra, Josep Benet aporta informació que demostren el contrari. De totes maneres, es va concloure durant l'acte, la figura de Companys encara s'ha d'estudiar més per alliberar-la d'estereotips.

> ELS ACTES

Govern

9.00 h. Ofrena floral davant de la tomba de Companys. 11.00 h. El govern participa en l'homenatge als republicans afusellats, al fossar de la Pedrera. 12.30 h. Ofrena floral i descobriment d'un monòlit en record de Companys al fossar de Santa Eulàlia.

CiU

7.00 h. CiU i la JNC recorden l'afusellament del president Companys a la plaça de l'entrada de Montjuïc. 10.00 h. Artur Mas presideix l'ofrena floral de CiU davant la tomba de Companys

PSC

8.50 h. José Montilla encapçala l'ofrena floral del PSC a la tomba de Companys. Dilluns. 19.00 h. Conferència del catedràtic d'història contemporània Francesc Bonamusa, titulada: «El president Companys i el moviment obrer», a la seu del PSC.

ERC

6.00 h. Marxa de torxes des de l'entrada del castell de Montjuïc fins al glacis de Santa Helena. 7.00 h. Parlaments a càrrec de Josep-Lluís Carod-Rovira i Oriol Amorós i lectura del manifest elaborat per Francesc Ferrer i Gironès. 12.00 h. Josep-Lluís Carod-Rovira i Joan Puigcercós encapçalen l'ofrena floral a la tomba de Companys.

ICV

10.45 h. Joan Saura presideix l'ofrena floral d'ICV a la tomba de Companys.

Aparició i desaparició del mocador de butxaca

«L'oficial que manava el piquet se li acostà per donar-li el tret de gràcia [...] Després, s'ajupí per comprovar la mort i, en fer-ho, recollí discretament el mocadoret blanc que Companys duia a la butxaqueta de l'americana. Era xop de sang. Va guardar-lo. El seu gest, però, fou vist pel capità de la guàrdia civil [...] present a l'execució, el qual va denunciar l'oficial. Aquest fou obligat a tornar aquell petit mocador, que quedà en poder dels serveis d'informació militar de la 2a Bis. Posteriorment, fou sotmès a un tribunal d'honor i expulsat de l'exèrcit.» És un fragment del capítol del llibre de Josep Benet dedicat a l'execució de Companys.

L'historiador ha aconseguit localitzar aquest mocador, que es conserva en una capsa juntament amb les dues últimes fotografies que es van fer a Companys, i altres pertinences. Ahir Benet i Bargalló haurien volgut presentar el contingut d'aquesta capsa, només que quan els serveis de la Generalitat la van anar a buscar no era al lloc on havia de ser. S'havia «deslocalitzat», va dir enigmàticament Bargalló. L'historiador i el conseller primer no van voler dir el lloc on hauria de ser la capsa -segurament una dependència militar- i es van mostrar segurs que aviat la trobaran.

Per Companys i per Catalunya

editorial

Com era previsible i natural, els actes d'homenatge, ahir, al president Lluís Companys, assassinat pel règim franquista fa 65 anys, es van convertir en una defensa de l'estatut que ara és a Madrid. Davant el nou monòlit de Montjuïc dedicat al president mort, Pasqual Maragall va refermar que Catalunya és una nació, i que aquesta afirmació que figura en el preàmbul i en l'article primer de l'Estatut serà defensada fins al final perquè el que conté és indiscutible. El govern espanyol, que ha de ser el gran aliat perquè l'Estatut tiri endavant, va prometre fa un any, davant del lloc on Companys va ser executat, que revisaria aquell consell de guerra ignominiós contra el president de la Generalitat republicana i tot el que representava. No s'ha sabut mai res més de la promesa feta.

Divendres es va presentar al Palau de la Generalitat el llibre de l'historiador i polític Josep Benet *El president Companys, afusellat*. Es tracta d'un estudi divulgatiu absolutament recomanable, molt ben escrit i molt clar, com és usual en tots els textos de Benet. No solament s'hi descriu amb tota precisió el procés i la mort de Companys, sinó que al mateix temps és una defensa de la seva figura humana i política contra tots els que, des de dins o fora del catalanisme o del nacionalisme, van posar o posen en dubte la seva catalanitat, la seva valentia i els encerts d'algunes de les seves actuacions més polèmiques. En el decurs de la presentació, Benet va demanar que un equip d'estudiosos elabori una causa, naturalment simbòlica, que conclouï que Franco va ser un criminal de guerra.

El cas de Companys no és un cas tancat, com tampoc ho és el franquisme i els seus crims durant i després de la guerra. Falta molt per estudiar, per reivindicar i per condemnar. De moment, la feina immediata és la discussió sobre el projecte del nou estatut. L'àmplia acceptació com a projecte sorgit de la majoria de forces polítiques catalanes seria, en tot cas, la demostració palpable que les aspiracions de Catalunya i de tots els que les han defensades, i fins i tot han donat la vida per fer-ho, són compreses i ateses.

El deute pendent del govern espanyol

De la Vega ha incomplert la promesa que va fer, avui fa un any, d'anul·lar el judici sumaríssim de Lluís Companys

[ALBERT SEGURA](#). Barcelona

El govern espanyol no ha complert la promesa d'anul·lar el judici sumaríssim que va condemnar a mort Lluís Companys.

Avui fa un any que, al mateix fossar de Santa Eulàlia del castell de Montjuïc on Companys va ser afusellat, la vicepresidenta del govern espanyol, María Teresa Fernández de la Vega, va comprometre's a restablir l'honor del president de la Generalitat republicana abans del 65è aniversari del seu assassinat. La llei que ha d'anul·lar el consell de guerra, però, està encallada a la comissió interministerial que estudia la situació de les víctimes de la guerra civil i del franquisme. Aquest incompliment ha generat «malestar» en el govern de la Generalitat: «De la Vega va fer una promesa solemne, en un lloc solemne», es van queixar ahir fonts de Relacions Institucionals.

El monòlit en memòria de Companys, ahir, mentre l'instal·laven al fossar de Santa Eulàlia.
Foto: G. MASSANA

Cap ministre ni figura rellevant del govern espanyol participarà avui en l'homenatge a Companys que organitza la Generalitat, segons van reconèixer ahir fonts de l'executiu de Rodríguez Zapatero. Fernández De la Vega sí que va ser-hi l'any passat, com a presidenta en funcions, després que el Congrés hagués aprovat, el 25 de maig del 2004, una proposició no de llei en què s'instava el govern espanyol a participar en un «solemne acte de desgreuge al castell de Montjuïc» per restablir l'honor de Companys. Aquesta proposició de llei, impulsada per ERC, també reclamava al govern de l'Estat anul·lar el consell de guerra de Companys. Els republicans volien afegir-hi, a més, una tercera petició, que va ser rebutjada al Congrés: que el govern espanyol demanés perdó als descendents de Companys i al poble de Catalunya.

La llei que ha de fer la comissió interministerial per anul·lar el judici sumaríssim hauria d'haver estat enllestida el juny passat. A això es va comprometre el govern de Zapatero, que, després, va ajornar el termini fins al setembre al·legant que la comissió, que presideix Fernández de la Vega, ha quedat desbordada per tota la informació rebuda -en concret, 686 escrits acompanyats de llibres, assajos de caràcter historiogràfic i altres documents, informa la secretaria d'estat de Relacions amb les Corts en una resposta parlamentària.

Ara ja no hi ha data fixa per presentar el projecte de llei i mentre en el govern de la Generalitat estan decebuts per l'incompliment de la promesa que va fer De la Vega, ERC i ICV ja amenacen d'iniciar una ofensiva si aquest 20 de novembre, quan farà 30 anys que Franco va morir, la comissió interministerial no ha acabat els treballs. Els ecosocialistes també han exigint a l'executiu espanyol que, abans d'aquesta data, reconverteixi el Valle de los Caídos en un centre de reinterpretació de la història i desenterris els cadàvers dels dictadors Francisco Franco i José Antonio Primo de Rivera per traslladar-los a qualsevol lloc que no sigui públic o oficial, ni patrimoni de l'Estat. A la comissió interministerial també se li ha reclamat la desaparició dels símbols franquistes que encara hi ha en molts carrers, exhumacions de fosses, la devolució del patrimoni comissat, la creació d'un arxiu sobre la repressió franquista i el reconeixement jurídic de l'exili espanyol amb indemnitzacions als nens de la guerra, entre altres coses. Tot i el «malestar» i la «insatisfacció» reconeguda ahir,

fonts del govern confien que, tot i que sigui fora del termini promès, la comissió «acabarà bé» la seva feina.

Un monòlit recordarà Companys

Un monòlit recordarà Companys al fossar de Santa Eulàlia del castell de Montjuïc. Aquest migdia, el govern en ple homenatjarà el president màrtir descobrint el monument i fent una ofrena floral al lloc on va ser afusellat. L'historiador i membre de la comissió d'experts per al retorn dels *papers de Salamanca*, Borja de Riquer, farà una glossa de Companys. També hi intervindran el president d'ERC, Josep-Lluís Carod-Rovira, i el de la Generalitat, Pasqual Maragall. Es preveu que els líders de CiU i el PP, Artur Mas i Josep Piqué, no participin en l'acte institucional. L'any passat tampoc hi van ser i fins i tot els consellers d'ERC, Carod-Rovira i el president del Parlament, Ernest Benach, que avui sí que anirà a Montjuïc, van plantar Pasqual Maragall.